

ΑΥΓΗ ΕΝΘΕΜΑΤΑ 3/7/2011

«Ο άνθρωπος πάνω από το Μνημόνιο»: Προς ένα αριστερό, λαϊκό πρόγραμμα για την εκπαίδευση

της Σίσσους Βελισσαρίου

Η Αριστερά στην Ελλάδα, για ποικίλους ιστορικούς λόγους, έχει ιεραρχήσει την εκπαίδευση ως έναν από τους πλέον κρίσιμους χώρους για την πολιτική, κοινωνική και μορφωτική της παρέμβαση. Κι αυτό γιατί η πρόσβαση στο αγαθό της εκπαίδευσης και η απόλαυσή του, με ό,τι συνεπάγεται (υλική απολαβή, ταξική άνοδο, κοινωνική καταξίωση, συμβολικό κεφάλαιο κλπ.) υπήρξε και παραμένει βαθύτατα λαϊκό αίτημα με χειραφετητικό χαρακτήρα. Από την κατίσχυση του νεοφιλελευθερισμού, η εκπαίδευση μετατρέπεται στον ευαίσθητο εκείνο δέκτη που συμπυκνώνει κύριες αντιθέσεις και καταγράφει αντιφάσεις που διαπερνούν το κοινωνικό σώμα. Εξού και η σωρεία άκρως πολιτικών παρεμβάσεων από το κυρίαρχο μπλοκ, κυρίως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η οποία συχνά χρησιμοποιείται ως χώρος προσομοίωσης ριζοσπαστικών αντιλαϊκών πολιτικών με μακροπρόθεσμους στόχους. Ωστόσο -- τι ειρωνεία!-- ακόμα και η κατεξοχήν επιθετική πολιτική της θεσμοθέτησης ιδιωτικών πανεπιστημίων, μέσω της κατάργησης του άρθρου 16, «αξιοποιούσε» την επιθυμία και ανάγκη για εκπαίδευση όσων περισσότερων γίνεται, έστω με στρεβλό, διότι αγοραίο, τρόπο.

Το ερώτημα που πρέπει να τεθεί σήμερα από την Αριστερά είναι: Το Μνημόνιο εισάγει κάποια ειδοποιό διαφορά στην κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην οποία έχει τεθεί η εκπαίδευση από την εποχή Αρσένη; Κατά τη γνώμη μου ναι, και αυτή έγκειται στο ότι το Μνημόνιο στρέφεται πρωτίστως κατά των εκπαιδευτικών --κατά συνέπεια και κατά των εκπαιδευόμενων-- σαν μια τερατώδης μηχανή που καταβροχθίζει τον άνθρωπο ως έμβιο ον, καταστρέφοντας τη ζωή ως βιολογική ύπαρξη. Σε αντίθεση με προηγούμενες νεοφιλελεύθερες πολιτικές, που έθιγαν κυρίως δομές, θεσμούς και τους/τις εκπαιδευτικούς εμμέσως διά των συνεπειών ή παρενεργειών τους (ελλιπής απορρόφησή τους από ιδρύματα, κυριαρχία των ευέλικτων σχέσεων εργασίας, ιδίως στις δυο πρώτες βαθμίδες, και ανεργία), η τωρινή επίθεση συνενώνει τους/τις εκπαιδευτικούς με τα άλλα θύματα του Μνημονίου σε μια αναλώσιμη μάζα ανέργων, νεόπτωχων και διαβιούντων σε μόνιμο καθεστώς στέρξης. Τι καλείται να κάνει η Αριστερά στην εκπαίδευση σε αυτές τις πρωτόγνωρες συνθήκες; Βεβαίως να συνεχίσει τον αγώνα «εντός» -- άλλωστε η δική μας Αριστερά διέθετε ανέκαθεν μελετημένες θέσεις, κάποιες από τις οποίες μπορούν να γίνουν απολύτως κρουστικές, όπως θα επιχειρήσω να δείξω. Αυτό όμως που, κατά τη γνώμη μου, *δεν απαιτείται τώρα* είναι η υπερπροσφορά μελετημένων θέσεων, η λεπτομερής ανταπάντηση σε αποκλειστικά θεσμικό επίπεδο, σαν να μην έχει αλλάξει τίποτα ή, ακόμα χειρότερα, σαν η Αριστερά να είναι κυβέρνηση. Αντίθετα, πρέπει να φερθεί με αγανάκτηση και να διδαχθεί από την

Πλατεία σαν κομμάτι της, που είναι άλλωστε. Το ζητούμενο είναι η αξιοπρεπής επιβίωση όλων των διδασκόντων/ουσών, *sine qua non* για να διασφαλιστεί, επεκταθεί και εμπλουτιστεί η εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα. Μπορεί η Αριστερά να εκπονήσει ένα ριζοσπαστικό πρόγραμμα αντιμετώπισης της κρίσης, μιας κρίσης που αποσαθρώνει συλλογικότητες, θεσμούς, αλλά κυρίως την ίδια την ανθρώπινη υπόσταση; Μπορούν οι αριστεροί/ές εκπαιδευτικοί να δομήσουν εναλλακτικές διαδικασίες μάθησης και θεσμούς, εφευρίσκοντας νέους ριζοσπαστικούς τρόπους επικοινωνίας και συνύπαρξης στη βάση μιας ανθρωποκεντρικής παιδείας -- όχι του παλιού αστικού ανθρωπισμού, αλλά ένα πιθανό επαναστατικό ζητούμενο;

1. Η επιβίωση ως επαναστατικό αίτημα: Η στήριξη, ενίσχυση, προώθηση του κινήματος των συμβασιούχων, αδιόριστων, υπό διορισμόν και ανέργων εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, των απολυμένων και εν ολίγοις κάθε μορφής ευέλικτων εργαζομένων στην εκπαίδευση.

Η απόλυτη αναγκαιότητα υπεράσπισης του ανθρώπινου δυναμικού, μέσα από τη διατήρηση όλων των θέσεων εργασίας, της αύξησής τους και της κατάργησης των ευέλικτων μορφών εργασίας διά της μετατροπής τους σε οργανικές, προκύπτει και ως πάλη κατά της νεοφιλελεύθερης βαρβαρότητας. Η άλλη όψη της καταναλωτικής πανδαισίας που υπόσχεται και παρέχει ο παγκοσμιοποιημένος καπιταλισμός είναι η εξαθλίωση. Αυτό είναι το μερτικό της Ελλάδας. Παραπέμπω σε δήλωση του κ. Παπάζογλου, Ειδικού Γραμματέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ότι στα πανεπιστήμια υπάρχει «λίπος που πρέπει να καεί» (!), εννοώντας τους/τις διδάσκοντες/ουσες επί συμβάσει (Φεβρουάριος 2011).¹ Η ανατριχιαστική αυτή δήλωση επιβεβαιώνει ότι το Μνημόνιο έχει ως πρωτοφανή στόχο/συνέπεια την ίδια την ανθρώπινη ζωή. Το ίδιο σκηνικό μιας εκπαιδευτικής λειτουργίας χωρίς ίχνος αξιοπρέπειας, μιας επιστροφής στα όρια της πρωτόγονης μάχης για την απλή επιβίωση προκύπτει και από δηλώσεις της κ. Διαμαντοπούλου. Σε συνάντηση με τις ομοσπονδίες Πανεπιστημίων, ΤΕΙ και Ερευνητών, απαντώντας στις εκκλήσεις «ότι δεν θα έχουμε χρήματα ούτε καν για τις λειτουργικές δαπάνες, για πετρέλαιο θέρμανσης, ηλεκτρικό, ΟΤΕ, αναλώσιμα» δηλώνει: «*Θα κρυώνετε, θα λειτουργείτε στο σκοτάδι χωρίς ρεύμα, με ό,τι προσωπικό έχετε και με την προσωπική εθελοντική συνεισφορά όσων έχουν απομείνει και για όσο χρονικό διάστημα χρειαστεί*» (ενημέρωση Γ. Σπαθή, μέλους Δ.Ε. της ΠΟΣΔΕΠ, 10.6.2011). Έχουμε λοιπόν μια πρωτοφανή βιοπολιτική άσκηση εξουσίας, που καθιστά τους/τις εκπαιδευτικούς αναλώσιμες υπάρξεις, εξαφανίζοντας μια ολόκληρη γενιά νέων επιστημόνων, εξαναγκάζοντάς τους σε μετανάστευση, σηματοδοτώντας μια συνολική μορφωτική οπισθοδρόμηση. Όσοι/ες παραμείνουν θα δουλεύουν υπό καθεστώς δουλείας με

¹ Κείμενο των Πρωτοβουλιών διδασκόντων/σών στα πανεπιστήμια με το Π.Δ. 407/80- Σ.Ε.Ε.Π. ΤΕΙ - Δ.Ε.Π υπό αναμονή τοποθέτησης/«Α-λέκτωρ» (2/5/2011).

πολλαπλάσιο ωράριο και μειωμένες αποδοχές για να καλυφθούν οι διδακτικές ανάγκες.² Οι επιπτώσεις της υλικής εξαθλίωσης και ψυχολογικής κατάρρευσης του διδακτικού προσωπικού στα προγράμματα σπουδών, στην ποιότητα και το εύρος της παρεχόμενης μάθησης θα είναι ανυπολόγιστες. Ακούσια θύματα οι διδασκόμενοι/ες, που θα παραδοθούν βορά στην εκμετάλλευση ή στη μετανάστευση ως ανειδίκευτο δυναμικό.

2. Δημόσια και δωρεάν παιδεία για όλους/ες: να κοινωνικοποιήσουμε το ιδιωτικό

Αποτελεί ιστορική ευκαιρία να μετατρέψουμε την καταστροφική μανία του Μνημονίου εναντίον κάθε μορφής δημοσίου πράγματος σε επαναστατική δυνατότητα για την επαναξιολόγηση της έννοιας του δημόσιου, μέσα βεβαίως από την ανασηματοδότησή της με νέες μορφές και περιεχόμενα. Μπορούμε να θέσουμε ως αίτημα την κατάργηση όλων των μορφών ιδιωτικής εκπαίδευσης, ιδιωτικοποιημένων λειτουργιών και σχέσεων εργασίας, επαναφέροντας ως κρουστική δύναμη δύο πάγια αιτήματά μας: α) την ελεύθερη πρόσβαση όλων των παιδιών, ανεξαρτήτως φυλής, θρησκείας και εθνότητας, στο δημόσιο πανεπιστήμιο, ένα πανεπιστήμιο εμπλουτισμένο με νέο ανθρώπινο δυναμικό που με προσήλωση στη διδασκαλία και την έρευνα θα μορφώνει, θα εκπαιδεύει και θα διαπαιδαγωγεί, β) την κατάργηση κάθε μορφής διδασκόντων. Και τα δυο αιτήματα σκοπεύουν στην καρδιά του νεοφιλελευθερισμού που είναι η εξαθλίωση οποιουδήποτε δημοσίου πράγματος, ο εξευτελισμός του και η ανάδειξη του εμπορεύσιμου ως μέγιστης αρετής. Αυτά βέβαια εφόσον προχωρήσουμε σε εναλλακτικές διαδικασίες μάθησης και αναβάθμισης της διδασκαλίας και έρευνας σε ένα ανατρεπτικό πλαίσιο αλληλεγγύης. Εμείς κάνουμε ελκυστικό και απαραίτητο το δημόσιο και δωρεάν, δείχνοντας *ότι η γνώση που πωλείται είναι κάτι αφύσικο*. Προβαίνουμε σε μια βαθύτατη ηγεμονική κίνηση δίνοντας χάρισμα αυτό που πωλείται, ανατρέποντας στην πράξη την αγοραπωλησία ως χαρακτηριστικό σύμφυτο στον άνθρωπο. Άρα, ανασηματοδοτούμε την «ανθρώπινη φύση», ταυτισμένη με την ιδιοκτησία και το δικαίωμα σε αυτήν. Η Αριστερά συλλαμβάνει τη γνώση ως απόλυτο ανθρώπινο δικαίωμα, προσδίδοντας στη διαδικασία μάθησης την έννοια του αντιχαρίσματος από τους/τις διδάσκοντες/ουσες.

3. Αυτοί πωλούνε την παιδεία, εμείς την προσφέρουμε δωρεάν: Εμπρός για αλληλεγγύη, μοίρασμα και τη χαρά της προσφοράς

Η Αριστερά, μέρος και αυτή της συνολικής απαξίωσης του πολιτικού από τη μεγάλη πλειονότητα, οφείλει να «διδάξει» (χρησιμοποιώ σκόπιμα τη λέξη) το ήθος της αλληλεγγύης, της ανυστερόβουλης αφιέρωσης στο κοινό καλό, της ανιδιοτέλειας. Ωστόσο, επιταγές τέτοιου τύπου

² Αν και είχα ταχθεί εναντίον των τμημάτων της «τιποτολογίας», κατά τον προσφυή χαρακτηρισμό του Ν. Θεοτοκά, τώρα θεωρώ ότι πρέπει να διατηρηθούν ή να αναδιοργανωθούν με ορθολογικό τρόπο, χωρίς την παραμικρή απώλεια θέσεων εργασίας.

ηχούν ως κενός διδακτισμός. Πρώτον, διότι όσοι/ες καλούνται να διδάξουν τέτοια ιδανικά συχνά δεν εμφορούνται από αυτά, εξού και η κρίση εμπιστοσύνης στην Αριστερά. Δεύτερον, διότι οι αξίες είναι υλικές συνθήκες: συγκροτούνται στην πράξη και συλλογικά. Το ότι έχουμε γαλουχηθεί με τον ανταγωνισμό, τον ατομικισμό και το συμφέρον αποτελεί τεράστια επιτυχία του καπιταλισμού, με αποκορύφωμα το νεοφιλελεύθερο πρόταγμα. Όμως μπορούμε να το ανατρέψουμε στην πράξη: Δωρεάν ενισχυτική διδασκαλία σε αδύναμους/ες μαθητές/τριες, δωρεάν διδασκαλία ξένων γλωσσών και Η/Υ, καλλιτεχνικών μαθημάτων στις γειτονιές, στις πλατείες και σε κλειστά κτίρια που θα καταλάβουμε ειρηνικά μαζί με το κίνημα της γειτονιάς, δωρεάν λαϊκό ανοιχτό πανεπιστήμιο σε όλες τις μεγάλες πόλεις για τη μόρφωση, την ευχαρίστηση και την καλλιέργεια των ανθρώπων. Δανειστικές δημόσιες βιβλιοθήκες με βιβλία που θα προσφέρονται μαζί με Η/Υ, εκτυπωτές και άλλον ηλεκτρονικό εξοπλισμό... Χιλιάδες οι ιδέες και οι πράξεις που διαβρώνουν, ανατρέπουν το ήθος του ατομικισμού, το ξεγυμνώνουν δείχνοντάς το όπως είναι: επιθετικό, μοναχικό και καταθλιπτικό. *Οι αριστεροί εκπαιδευτικοί είναι οι καλότυχοι την εποχή του Μνημονίου.* Θα μάθουν, πρώτα στον εαυτό τους και μετά στους άλλους, σε μια διαλεκτική σχέση μαθητείας, ότι το πιο όμορφο είναι η προσφορά και η αλληλεγγύη, που σπάνε την έννοια της αγοραπωλησίας, ενώ δείχνουν ότι η κατανάλωση, ως ταυτότητα του «παγκοσμιοποιημένου» ατόμου, αλλά κυρίως ως απόλαυση, χωριά μπροστά στο μοίρασμα.

Κλείνω με το ερώτημα που ξεκίνησα: Μπορούμε ως αριστεροί άνθρωποι να συγκροτήσουμε ένα εναλλακτικό λαϊκό πρόγραμμα για την παιδεία, μετατρέποντας την καταστροφική μανία του Μνημονίου σε επαναστατική δυνατότητα και πλεονέκτημα; Είμαι πεισμένη ότι μπορούμε, αρκεί να σκεφτούμε εκτός των τειχών, κομματικών, θεσμικών και πολλών άλλων, εσωτερικών και εξωτερικών.

Η Σίσσυ Βελισσαρίου είναι μέλος της ΚΠΕ του ΣΥΝ και διδάσκει στο Πανεπιστήμιο Αθήνας